

Buławnik wielkokwiatowy, podobnie jak wszystkie storczykowate, objęty jest w Polsce całkowitą ochroną. Mimo to stanowiska jego znikają i znalazł się na „Czerwonej liście roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce” w kategorii **R** – gatunek rzadki (Zarzycki, Szelaąg 1992). Według Michalika (1975) gatunek jest zagrożony bezpośrednio wskutek zrywania i wykopywania, a pośrednio przez niszczenie naturalnych lasów stanowiących jego siedlisko.

Stanowisko odnalezione na Garbie Golińca jest cenne również jako jedno z bardzo niewielu potwierdzonych wystąpień tego gatunku w Sudetach Środkowych. Ponieważ obecnie zaprzestano eksploatacji w kamieniołomie, istnieje realna szansa, że nie zostanie ono zniszczone.

Zygmunt Kącki, Ewa Szczęśniak

PIŚMIENNICTWO

Delforge P. 1995. *Orchids of Britain and Europe*. Harper Collins Publishers.

Michalik S. 1975. *Storczyki – ginąca grupa roślin*. Wiad. Botan. 19, 4: 231–241.

Schube T. 1903. *Die Verbreitung der Gefäßpflanzen in Schlesien preußischen und österreichischen Antheils*. R. Nischkovsky, ss. 361, Breslau.

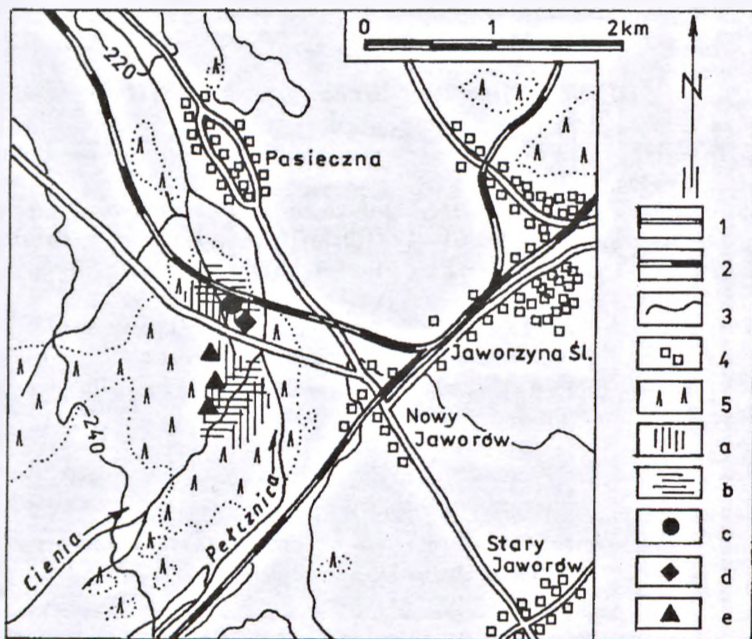
Szlachetko D. L., Skakuj M. 1996. *Storczyki Polski*. Wyd. „Sorus”, Poznań.

Zarzycki K., Szelaąg Z. 1992. *Czerwona lista roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce*. W: *Lista roślin zagrożonych w Polsce* (red. Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z.). Wyd. 2, Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN, Kraków.

Stanowisko śnieżyczki przebiśniegu *Galanthus nivalis* i śnieżycy wiosennej *Leucoium vernum* koło Starego Jawornika (Obniżenie Podsudeckie)

Pomiędzy Sudetami Środkowymi a właściwym Przedgórzem Sudeckim znajduje się rów tektoniczny, zwany Obniżeniem Podsudeckim (Kondracki 1994). Obszar ten jest interesujący jako strefa przejściowa między Sudetami a Niziną Śląską, spotykają się tu bowiem gatunki o charakterze górskim i niżowym. Gatunki górskie rosną najczęściej w pobliżu dolin rzecznych, którymi schodzą w niżej położone tereny. Właśnie w ten sposób powstało interesujące stanowisko florystyczne w dolinie Pełcznicy.

Między Pasieczną a Nowym Jaworowem znajduje się kompleks leśny o powierzchni około 160 ha, zajmujący oba brzegi Pełcznicy oraz jej lewego dopływu – Cienia (ryc. 1). W sieci ATPOL jest to kwadrat BE 64. Stosunkowo dobrze zachowane fitocenozy leśne reprezentują łągi i grądy oraz zbiorowiska przejściowe między nimi. Jedynie w zachodniej części kompleksu wprowadzono do drzewostanu sosnę, świerk i modrzew. Występują tu obficie gatunki górskie: śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum*, czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, bodziszek żałobny *Geranium phaeum* i starzec gajowy *Senecio nemorensis*, schodzące z położonych około 10 km na południe naturalnych stanowisk w przełomie Pełcznicy na Pogórzcu Wałbrzyjskim. Jednocześnie pojawiają się gatunki niżowe, osiagające tu lokalną południową granicę zasięgu: śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis* i zdrojówka rutewkowata *Isopyrum thalictroides*, Zbioro-

Ryc. 1. Lokalizacja stanowiska śnieżyczki przebiśniegu i śnieżycy wiosennej: 1 – drogi, 2 – koleje, 3 – rzeki, 4 – zabudowania, 5 – lasy; a – śnieżyczka przebiśnieg, b – śnieżyca wiosenna, c – lilia złotogłów, d – bluszcz pospolity, e – wawrzynek wilczełyko. — Site location *Galanthus nivalis* and *Leucoium vernum*: 1 – roads, 2 – railways, 3 – rivers, 4 – buildings, 5 – forests; a – *Galanthus nivalis*, b – *Leucoium vernum*, c – *Lilium martagon*, d – *Hedera helix*, e – *Daphne mezereum*

wiskom leśnym towarzyszą nitrofilne, okrajkowe ziołorośla z klasy *Artemisietea*: zespół podagrycznika *Urtico-Aegopodietum* i zespół bodziszka żałobnego *Geranio phaei-Urticetum*.

Niżej położone wilgotne siedliska, głównie doliny cieków, zasiedla zbiorowisko łągowe, poprzez udział gatunków górskich nawiązujące do podgórskiego łągu jesionowego *Carici remotae-Fraxinetum*. W drzewostanie dominuje jesion *Fraxinus excelsior*, ponadto występują olcha czarna *Alnus glutinosa*, dąb szypułkowy *Quercus robur*, jawor *Acer pseudoplatanus* i nielicznie lipa drobnolistna *Tilia cordata*. Słabo rozwinięty podszyt tworzą: czeremcha *Padus avium* i leszczyna *Corylus avellana*. Niewątpliwie najbardziej interesujący w łągach jest aspekt wczesnowiosenny, z łąnowym zakwitaniem śnieżyca w runie. Następnie w płatach dominuje ziarnopłon wiosenny *Ficaria verna*, pojawiają się pierwiosnek wyniosły *Primula elatior*, miódunka čma *Pulmonaria obscura*, złoc żółta *Gagea lutea*, śledziennica skrętoлиста *Chrysosplenium alternifolium*, zawilec – gajowy *Anemone nemorosa* i żółty *A. ranunculoides* oraz kokorycz pusta *Corydalis cava*. Na przełomie kwietnia i maja zakwita masowo czosnek niedźwiedzi, tworzący ostatni aspekt wiosenny kwitnienia runa. Poźnym latem utrzymują się głównie podagrycznik *Aegopodium podagraria* i pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica*.

Większą część kompleksu zajmują grądy niskie lub zbiorowiska przejściowe między grądami i łągami. Drzewostan budują tu grab *Carpinus betulus*, lipa drobnolistna, dąb szypułkowy, klon *Acer platanoides* i jawor, miejscami licznie występuje jesion. W odróżnieniu od łągów, poszycie jest dobrze rozwinięte, tworzone przez leszczynę, bez czarny *Sambucus nigra* i w niewielkim stopniu podrost drzew. Bogate runo charakteryzuje się dużym udziałem geofitów. Najwcześniej, bo już w marcu, pojawiają się śnieżyczka przebiśnieg i śnieżyca, choć udział tej ostatniej jest zdecydowanie mniejszy niż w łągach. Następnie bardzo licznie zakwita zawilec gajowy oraz kokorycz pusta, ponadto zawilec żółty, kopytnik zwyczajny *Asarum europaeum*, gajowiec żółty *Galeobdolon luteum*, a nieco później gwiazdnica wielkokwiatowa *Stellaria holostea*. W maju w runie dominuje czosnek niedźwiedzi, znaczne powierzchnie zajmują czyszciec leśny *Stachys sylvatica* i szczyr trwały *Mercurialis perennis*, a w podsuszonych płatach pojawia się konwalia majowa *Convallaria majalis* i wiechlina gajowa *Poa nemoralis*.

Łącznie na tym niewielkim terenie zanotowano 9 gatunków objętych ochroną prawną, z czego 5 całkowitą oraz 4 częściową. Z grądami związane są: wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*, bluszcz pospolity *Hedera helix*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, śnieżyczka przebiśnieg (całkowicie chronione) i konwalia majowa (chroniona częściowo). W grądach i łągach notowano objęte częściową ochroną kopytnik pospolity i marzankę wonną *Asperula odorata*. Łęgi są głównym siedliskiem całkowicie chronionej śnieżyca wiosennej i chronionego częściowo pierwiosnka wyniosłego.

go. Najcenniejszym zanotowanym gatunkiem jest niewątpliwie śnieżyca, umieszczona na liście gatunków zagrożonych w Polsce w kategorii V – gatunek narażony na wyginięcie (Zarzycki, Szelağ 1992). Godne uwagi są również występujące na tym terenie pomnikowe drzewa, m.in. dąb szypułkowy *Quercus robur* o obwodzie w piersnicy 385 cm i buk *Fagus sylvatica* o obwodzie 256 cm.

Stanowisko śnieżyczki przebiśniegu i śnieżycy koło Starego Jawornika znane było już w XIX wieku (Schube 1903), kiedy jako ciekawostkę podawano ich wspólne wystąpienie. Mimo że oba gatunki znajdują się pod ochroną prawną, są zrywane i często wykopywane. Osoby zajmujące się tym procederem doskonale wiedzą o ochronie i w pełni świadomie łamią obowiązujące przepisy. Wykazanie zainteresowania ich działalnością powoduje dość szybkie wycofanie się wszystkich „kłusowników”. Kilkakrotna interwencja policji lub straży miejskiej z pobliskiej Jaworzyny Śląskiej byłaby wystarczająca dla powstrzymania niszczenia stanowiska. Pomimo że obszar ten otaczają intensywnie użytkowane pola, zbiorowiska leśne są dobrze zachowane i powinny zostać objęte ochroną, np. w postaci użytku ekologicznego.

Ewa Szczęśniak

PIŚMIENNICTWO

Kondracki J. 1994. *Geografia Polski*. PWN, Warszawa.

Schube T. 1903. *Die Verbreitung der Gefösspflanzen in Schlesien preussischen und österreichischen Antheils*. R. Nischkovsky Verl., Breslau.

Zarzycki K., Szelağ Z. 1992. *Czerwona lista roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce*. W: *Lista roślin zagrożonych w Polsce* (red. Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z.). Wyd. 2, Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN, Kraków.

OCHRONA ZWIERZĄT

Stan populacji żoły *Merops apiaster* w województwie zamojskim w latach 1996–1998

Żoła jest gatunkiem ciepłolubnym, którego areal lęgowy obejmuje znaczną część południowej i wschodniej Europy, północne krańce Afryki oraz część Azji – po zachodnie Indie i górny odcinek rzeki Ob (Domaszewicz i Kurek 1992). Niewielka, izolowana populacja lęgowa wy-